

LAINVASTAISIIIN TEKOIHIN PUUTTUMINEN YLIVIESKAN KOULUISSA

VOIKO KIUSAAMINEN OLLA RIKOS?

Tässä asiakirjassa esitellään toimintamalleja, joiden avulla lainvastaisiin tekeihin puututaan Ylivieskan kouluissa. Toimintamallit on laadittu monialaisessa työryhmässä, joka on koostunut Ylivieskan kaupungin koulutus- ja nuorisopalveluiden, sivistyslautakunnan, Oulun poliisilaitoksen, Jokilaaksojen pelastuslaitoksen ja peruspalvelukuntayhtymä Kallion edustajista.

Toimintamallien käyttöön ottaminen kouluilla ei poista kiusaamisen vastaisen, kasvatuksellisen ja ennaltaehkäisevän työn merkitystä. Esimerkiksi KiVa koulu- ja KaMu-toimintamallien periaatteita ja toimintatapoja on tarpeen toteuttaa jatkossakin ja kehittää niiden vaikuttavuutta edelleen.

Taustaa

Kouluissa lainvastaisia tekoja käsitellään usein kiusaamisena. Kiusaaminen voi kuitenkin olla epämääräinen ja vähättelevä ilmaisu, joka ei kerro yksittäisen teon vakavuutta, vastenmielisyyttä tai lainvastaisuutta. Lainsäädäntö ei määrittele kiusaamista. Kiusaaminen määritellään koulutasolla kuitenkin yleensä toistuvaksi toiminnaksi, joka kohdistuu samaan henkilöön/samoihin henkilöihin saman henkilön/samojen henkilöiden tekemänä. Tunne kiusatuksi joutumisesta on henkilökohtainen ja se vaihtelee eri ihmisten välillä.

Kiusaamiseksi kutsutut lainvastaiset teot ovat tahallisia, jotka täyttävät lähes aina jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa ikänsä takia, mutta kuitenkin korvausvastuussa 7-vuotiaasta alkaen. Tekojen vakavuutta on kuvattava niiden oikeilla nimillä ja tekotavoilla. Lainvastainen teko ei voi lieventyä kiusaamiseksi vain siksi, että se tapahtuu koulun alueella.

Normaaliin kasvuun ja kehitykseen kaikkine ihmissuhteineen voi sisältyä monenlaisia haasteita. Myönteisten sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä on lähes kaikilla ajoittain vaikeuksia. Nämä taidot ovat koululaisilla vasta kehitymässä ja sen vuoksi ristiriitoja koululaisten välillä esiintyy.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisen ja kehittämisen kautta luodaan myönteistä toimintakulttuuria, joka estää ja vähentää kiusaamista sekä lainvastaisia tekoja merkittävästi. Normaaliin kasvuun ja kehitykseen eivät kuitenkaan kuulu sellaiset teot, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkistön. Niiden selvittäminen kuuluu viranomaisille.

Opetusta säätelevien lakien muutokset 1.8.2022

Esi-, perus- ja lukio-opetusta säätelevät lait muuttuivat 1.8.2022. Oppilaan velvollisuuksiin on lisätty vaatimus syrjimättömyydestä. Oppilaan on jatkossa käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Rehtorin ja opettajan ilmoitusvelvollisuus on laajentunut. Heillä on velvollisuus ilmoittaa huoltajalle tai muulle edustajalle epäilty kiusaaminen, häirintä, väkivalta ja syrjintä oppimisympäristössä ja koulumatkalla. Ilmoitusvelvollisuus koskee teon kohteena ollutta ja teosta epäiltyä oppilasta.

Lisäksi lainsäädännöstä poistuu ns. kaksoisrangaistavuuden estävyys. Muutos parantaa perusopetuslakiin sisältyvien kurinpitotoimien käytettävyyttä, vaikka samassa asiassa olisi käynnistynyt rikosoikeudellinen prosessi.

Ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen ja ilmoitusalttius

Virkatoimintaan kuuluu harkintavallan käyttäminen. Tavanomaiset, konflikteiksi määritellyt vähäiset kahnaukset lasten välillä, joihin puututaan kasvatuksellisilla tai kurinpidollisilla toimilla, eivät aiheuta ilmoitusvelvollisuutta poliisille. Ilmoitusvelvollisuutta pohdittaessa on aina syytä huomioida lapsen ikä ja kehitystaso.

Pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävän teon osalta ilmoitusvelvollisuus syntyy. Lastensuojelul 25§ mukaisesti lasten ja nuorten kanssa työskentelevien on tehtävä rikosilmoitus poliisille tietoon tulleesta lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta tai henkeen ja terveyteen kohdistuneesta rikoksesta, josta voi seurata kaksi vuotta vankeutta. Epäselvissä tilanteissa tulee konsultoida viranomaisia. Yhteystiedot löytyvät ohjeistuksen lopusta.

Toimintamallit kouluissa tapahtuviin yleisimpiin lainvastaisiin tekoihin

Lainvastainen teko, joka täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas lyö tai potkii toista, kaataa toisen maahan, työntää toisen päin seinää, puree, raapii, vetää toista hiuksista tai muuten aiheuttaa toiselle kipua tai vamman, taikka väkivaltaa käyttämättä vahingoittaa toisen terveyttä. RL 21:5§, virallisen syytteen alainen teko.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Akuutissa tilanteessa ilmoitus hätäkeskukseen.
- Ilmoitus poliisille.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.

- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää laittoman uhkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas uhkaa toista rikoksella siten, että uhatulla on perusteltu syy olettaa joutuvansa rikoksen uhriksi. RL 25:7§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Uhatun turvallisuuden varmistaminen.
- Jatkotoimet ja ennaltaehkäisyn varmistaminen.
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille (koulu ilmoittaa vanhemmille mahdollisuudesta).
- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää varkauden tai näpistyksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas anastaa toisen omaisuutta. RL 28: 1 ja 3§, anastetun omaisuuden arvosta riippuen virallisen syytteen alainen rikos (1000 €) tai asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Ilmoitus poliisille; kaupalliikkeit ilmoittavat näpistykset aina poliisille.
- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakkoa tai vankeutta enintään vuodeksi ja kuudeksi kuukaudeksi.

Lainvastainen teko, joka täyttää vahingonteon tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas rikkoo tahallaan toisen omaisuutta tai aiheuttaa niin ikään tahallaan muutoin omaisuusvahingon. RL 35:1§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Toiminnan välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Ilmoitus poliisille, mikäli teko jatkuu.
- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakko tai enintään vuosi vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas julkaisee toisesta tiedotusvälineissä halventavia tai pilkkaavia kuvia tai muita tietoja tai muulla tavoin julkaisee sellaisia suuren joukon tietoon, esim. netin keskusteluryhmissä. RL 24:8§, asianomistajarikos.

Postiosoite:

Ylivieskan kaupunki
PL 70
84101 YLIVIESKA

Käyntiosoite:

Ylivieskan kaupunki
Kyöstintie 4
84100 YLIVIESKA

Puhelin:

(08) 42941

Y-tunnus: 0190557-3

Sähköposti:

kirjaamo@ylivieska.fi
etunimi.sukunimi@ylivieska.fi
i
Kotisivu: www.ylivieska.fi

Toimenpiteet:

- Toiminnan välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Koulun toimenpiteet
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille
- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakko.

Lainvastainen teko, joka täyttää kunnianloukkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas levittää julkisesti perätöntä tietoa, joka on omiaan aiheuttamaan toiselle vahinkoa, kärsimystä tai muuten halventaa häntä taikka muuten julkisesti halventaa toista. RL 24:9§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Koulun toimenpiteet
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille
- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakko.

Lainvastainen teko, joka täyttää viestintäsalaisuuden loukkauksen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas avaa luvatta toisen matkapuhelimen tai tietokoneen ja hankkii tietoa niissä olevista viesteistä, kuvista tai muusta materiaalista. RL 38:3§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Koulun toimenpiteet
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille
- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää identiteettivarkauden tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas esiintyy toisen matkapuhelimella tai nettiosoitteella tämän tiedoilla keskusteluryhmissä tai muissa vastaavissa foorumeissa. RL 38:9a§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Koulun toimenpiteet

Postiosoite:

Ylivieskan kaupunki
PL 70
84101 YLIVIESKA

Käyntiosoite:

Ylivieskan kaupunki
Kyöstintie 4
84100 YLIVIESKA

Puhelin:

(08) 42941

Y-tunnus: 0190557-3

Sähköposti:

kirjaamo@ylivieska.fi
etunimi.sukunimi@ylivieska.fi
i
Kotisivu: www.ylivieska.fi

- Tarvittaessa ilmoitus poliisille
- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakko

Lainvastainen teko, joka täyttää viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas häirintätarkoituksessa, vastoin toisen tahtoa soittaa tai lähettää lukuisia viestejä tälle, tilaa pilapuheluita tai muutoin merkittävästi häiritsee sähköisten viestinten kautta. RL 24:1a§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Koulun toimenpiteet
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille
- Rangaistusasteikko 15 v. täyttäneelle on sakko tai enintään 6 kk vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää salakuuntelun tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas tallentaa salaa sellaisia toisten keskusteluja, jotka eivät ole tarkoitettu hänen tietoonsa, eivätkä puhujat ole voineet olettaa ulkopuolisten kuulevan heidän puheitaan. RL 24:5§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikille osapuolille ja heidän huoltajilleen.
- Koulun toimenpiteet
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille
- Rangaistusasteikko on 15 v. täyttäneelle sakko tai enintään vuosi vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää salakatselun tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas kuvaa salaa henkilöä koulussa, käymälässä, pukuhuoneessa tai muussa vastaavassa paikassa kuvattavan yksityisyyttä loukaten. RL 24:6§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikille osapuolille ja heidän huoltajilleen.
- Koulun toimenpiteet
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille
- Rangaistusasteikko on 15 v. täyttäneelle sakko tai enintään vuosi vankeutta.

Postiosoite:

Ylivieskan kaupunki
PL 70
84101 YLIVIESKA

Käyntiosoite:

Ylivieskan kaupunki
Kyöstintie 4
84100 YLIVIESKA

Puhelin:

(08) 42941

Y-tunnus: 0190557-3

Sähköposti:

kirjaamo@ylivieska.fi
etunimi.sukunimi@ylivieska.fi
i
Kotisivu: www.ylivieska.fi

Lainvastainen teko, joka täyttää vainoamisen tunnusmerkistön on kyseessä silloin, kun oppilas toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten oikeudettomasti vainoaa toista vastoin tämän tahtoa siten, että se on omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta. RL 25:7a§, asianomistajarikos.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Koulun toimenpiteet
- Tarvittaessa ilmoitus poliisille
- Rangaistusasteikko on 15 v. täyttäneelle sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Lainvastainen teko, joka täyttää seksuaalisen ahdistelun tunnusmerkistön on kyseessä silloin kun oppilas tekee koskettelemalla tai kosketteluvoimakkautensa tai toistuvuutensa vuoksi vakavuudeltaan rinnastettavalla tavalla sanallisesti, lähettämällä tai esittämällä viestin tai kuvan, ottamalla kuvan tai itseään paljastamalla, taikka muulla vastaavalla tavalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta. RL 20:6 § (tulee voimaan 1.1.2023). Pääsääntöisesti vastuu syyttämisestä on virkamiehellä eikä asianomistajalla. Ainoastaan täysi-ikäinen voi päättää olla vaatimatta rangaistusta tekijälle.

Toimenpiteet:

- Teon välitön keskeyttäminen.
- Ilmoitus poliisille.
- Ilmoitus kaikkien osapuolten huoltajille.
- Rangaistusasteikko on 15 v. täyttäneelle sakko tai enintään 6 kk vankeutta.

Seksuaalinen häirintä

Seksuaalinen häirintä on tasa-arvolain tarkoittamaa syrjintää, eikä ole sallittua. Häirintä voi olla fyysistä, sanallista tai sanatonta seksuaalista käytöstä, jonka kohteena toiminnan kohdehenkilö ei halua olla. Tekotapoja ovat esim. fyysinen lähentely ja koskettelu, ehdottelu ja vihjailu sekä seksuaalisten viestien ja kuvien lähettäminen. Oppilaitoksella tulee olla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo suunnitelma jossa ohjeet puutumiseen. Yhdenvertaisuuslaki 14 §. Ei ole kriminalisoitu rikoslaisissa.

Kiusaamiseksi mielletään lisäksi runsas joukko tekoja, jotka eivät täytä rikoksen tunnusmerkistöä, eivätkä ne sinällään ole lainvastaisia. Teot ovat kuitenkin vakavia ja julmia, eikä niitä saa väheksyä. Niihin tulee reagoida heti ja ne tulee keskeyttää välittömästi. Tällaisia tekoja ovat esim. eristäminen, vähättely, aliarvioiminen, nimittely,

Postiosoite:

Ylivieskan kaupunki
PL 70
84101 YLIVIESKA

Käyntiosoite:

Ylivieskan kaupunki
Kyöstintie 4
84100 YLIVIESKA

Puhelin:

(08) 42941

Y-tunnus: 0190557-3

Sähköposti:

kirjaamo@ylivieska.fi
etunimi.sukunimi@ylivieska.fi
Kotisivu: www.ylivieska.fi

yllyttäminen itsemurhaan sekä erilaiset ilmeet, eleet ja merkit, joilla halvennetaan toista. Tällöin puhutaan henkisestä väkivallasta. Mainitut teot vaarantavat helposti lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen. Tällaisiin tekoihin puututaan koulun käyttämän kiusaamisen estämiseen tähtäävän menetelmän ja lastensuojelulain velvoittaman lastensuojeluilmoituksen kautta. Henkinen väkivalta voi joissain tapauksissa täyttää RL 21§ pahoinpitelyn tunnusmerkistön.

Lasten ja nuorten kanssa toimivalla henkilöstöllä on lakiin perustuva velvollisuus tehdä rikosilmoitus alaikäiseen lapseen kohdistuneesta seksuaali- tai pahoinpitelyrikoksesta. Jättämällä tekemättä rikosilmoituksen Lastensuojelulain 25§ tarkoittamista teoista, rikkoo itse omaa virkavelvollisuuttaan. Ilmoitus on tehtävä välittömästi, kun tieto teosta on saatu. Jokainen ilmoitus käsitellään yhteistyössä tarvittavien eri viranomaisten kanssa, kuten poliisin

Alkoholin, huumeiden ja muiden pähteiden hallussapito, käyttö tai vaikutuksen alaisena oleminen koulussa on kiellettyä. Kyseisiä tuotteita ei myöskään saa myydä eikä välittää koulun alueella. Tupakointi ja muu tupakkatuotteiden käyttö on kiellettyä koulun alueella, myös muina aikoina koulun tilojen ollessa vuokralla.

Hyödyllisiä linkkejä

- <https://www.oppimaa.fi/oppitunti/lainvastaiset-teot/>
- Väkivallan muodot ja rikoslaki: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsenkaltoinkohtelu
- Pahoinpitely ja seksuaalinen hyväksikäyttö: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-jaseksuaalinen-hyvaksikaytto>
- Lastensuojelulaki 25§: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P25>
- Riita- ja rikosasioiden sovittelu: <https://www.sovittelu.fi/index.php/fi>
- <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys>
- <https://www.kivakoulu.fi>
- KaMu (Kaikki mukaan)-ohjelma
<https://seutuops.files.wordpress.com/2016/12/kamu-ohjelma14-12-16.pdf>
- <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kiusaamisen-vastainen-tyo>
- <https://www.nuortennetti.fi/koulu-ja-tyo/tukioppilaat/teema-kiusaamisen-ehkaiseminen/>

Viranomaisten yhteystietoja

Poliisi: palvelupäivystys 0295416409, akuutit tilanteet 112, koulupoliisi 0503998119

Lastensuojelu: virka-ajan päivystys 084195709

Sosiaalipäivystys: päivisin 0444195709, iltaisin ja viikonloppuisin 0444793644

Postiosoite:

Ylivieskan kaupunki
PL 70
84101 YLIVIESKA

Käyntiosoite:

Ylivieskan kaupunki
Kyöstintie 4
84100 YLIVIESKA

Puhelin:

(08) 42941

Y-tunnus: 0190557-3

Sähköposti:

kirjaamo@ylivieska.fi
etunimi.sukunimi@ylivieska.fi
i
Kotisivu: www.ylivieska.fi

Postiosoite:

Ylivieskan kaupunki
PL 70
84101 YLIVIESKA

Käyntiosoite:

Ylivieskan kaupunki
Kyöstintie 4
84100 YLIVIESKA

Puhelin:

(08) 42941

Y-tunnus: 0190557-3

Sähköposti:

kirjaamo@ylivieska.fi
etunimi.sukunimi@ylivieska.fi
i
Kotisivu: www.ylivieska.fi